

A. M. Davidovič, *Samoděržavije v epochu imperializmu (Klassovaja suščnosť i evolucia absolutizmu v Rosii)*, Izdatelstvo "Nauka", Moskva 1975, 349 str.)

Davidovičova monografie se zabývá problematikou ruského samoděržaví (absolutismu) a objasňuje ekonomické a sociálně politické základy a dále třídní podstatu carské monarchie v epoše monopolního kapitalismu.

Na konkrétním právněhistorickém materiálu je doloženo, že především pod vlivem revoluce v roce 1905-1907 byl neomezený carský absolutismus nucen ustoupit na určitá formální omezení. Autor postupně objasňuje hlavní periody vývoje samoděržaví v Rusku po r.1905. Zabývá se obdobím, kdy pod vlivem existujících politických a ekonomických rozporů a vzájemného poměru třídních sil, byl carismus nucen vyměňovat "jeden konstituční kostým za druhý", zachovávajíc přitom stále absolutistický charakter pouze "přizdobený parlamentními formami". Velkou pozornost dále autor věnuje úloze dělnického revolučního hnutí v procesu pozdější likvidace carské monarchie a její třídní podstaty.

Problematika třídní podstaty carského absolutismu a její vývoj v epoše imperializmu je jednou z důležitých a velmi často diskutovaných otázek. Velký teoretický zájem a zároveň poměrně malý, neucelený konkrétní výzkum problematiky dokládá např. široká diskuse o charakteru absolutismu v Rusku, která začala na stránkách sovětského odborného tisku v roce 1968 (Istorija SSSR, 1968, No 2,4,5; 1969, No 1,3,6; 1970, No 1,4; 1971, No 1,2,3,4; 1972, No 4; dále Voprosy istorii, 1968, No 5; 1971, No 7; Sovetskoje gosudarstvo i pravo, 1970, No 6; 1973, No 1.)

Davidovičova monografie není v žádném případě pouhým kritickým shrnutím teoretické diskuse, nýbrž je jedním z konkrétních pohledů na širokou otázku vývoje třídní podstaty absolutismu v Rusku počátkem 20. století. S vlastní problematikou geneze ruského absolutismu je spojena řada teoretických a také konkrétně historických otázek (blíže k problematice Istorija SSSR, 1968, No 2, str. 82 a n.), autor hned v rozsáhlém úvodu rozebírá a hodnotí dosavadní stav výzkumu v této oblasti (Vvedenie str. 3-33). Právněhistorická literatura týkající se přímo meritů věci je především zastoupena základními učebními pomůckami (např. Juškov S.V., Istorija gosudarstva i prava SSSR, čl. 1., Učebnik dlja juridičeskich vuzov. Gosjurizdat, 1950; Istorija gosudarstva i prava SSSR, čl. 1., Učebnik dlja studentov juridičeskich institutov i fakultetov, otv. redaktor K.A. Sofronenko, Iuridičeskaja literatura, 1967 a Istorija gosudarstva i prava SSSR, čl. 1. pod red. G.S. Kalinina a A.F. Gončarova, Iuridičeskaja literatura, 1972). Autor kriticky hodnotí především starší učebnice, které podle jeho vyjádření obsahují "principiální chyby" (Vvedenie, str. 7, dále Davidovič A.M., Učebnik s sereznymi izžanami, Komunist, 1969, No 4, str. 118-124; dále Komunist, 1969, No 18, str. 122).

Řada dílčích otázek podstaty a vývoje samoděržaví byla zpracována v dizertačních pracích z oboru dějin státu a práva. (Např. Kaliničev F.I., Gosudarstvenaja дума v period pervoj russkoj revolucii (1905-1907 gg.), doktor.diss., Moskva 1965; Petrova D.V., IV. Gosudarstvenaja дума (istoriko-pravovije isledovanie,) kand.diss., Moskva 1969.)

Z další literatury, která se problematikou zabývá je třeba uvést především práce A. Avrecha. (např. A. Avrech, Carizm i tretěijuňskaja sistema, Nauka 1966; Stolypin i Tretaja дума, Nauka 1968; Rossijskoj absolutizm i ego rol v utverždenii kapitalizma v Rossiji, Istoria SSSR, 1968 No 2; Utračenoje "rovnovesie", Istoria SSSR, 1971, No 4). Práce obsahují řadu rozporů a metodologických nedostatků, na které upozornil i stranický tisk (Neotložnyje zadači istorikov, Pravda, 29. marta 1973, dále např. Kosilnikov A., Pedosov A., Obladat bogatim opytom leninskoj partii, Pravda, 13. oktjabrja 1972). Obdobně byly v minulosti diskutovány na stránkách tisku některé omyly a chyby obsažené v učebnicích dějin státu a práva SSSR (Petrov F., Dvojris Z., Serjeznye metodologičeskije proščety, Komunist, 1964, No 3).

Autor neopomíjí ani kriticky hodnotit a polemizovat s pracemi buržoazních historiků, které se týkají diskutovaného problému (Stavrou Th., Russia and the last Czar., Minneapolis, 1969, Stephenson G. Russia from 1812-1945, A History N.Y., 1970 a Tompkins S., The Triumph of Bolshevism: Revolution or Reaction? Norman, 1967).

Mimo bohaté literatury používá samozřejmě Davidovič celou řadu normativních aktů. Řada pramenů byly touto prací pro sovětskou právní historii znovu objevena. V plné míře jsou používány práce klasiků marxismu-leninismu, především V.I. Lenina.

Vlastní monografie je rozdělena do šesti hlav. Problematikou ekonomické základy v epoše monopolistického kapitalismu se zabývá první hlava (str.33-53). Hlavní těžiště práce spočívá v řešení otázky sociálně politické základny ruského samoděržaví v epoše imperialismu. Spolu s rozborem politického boje tří základních politických seskupení (vládní, liberální, sociálně demokratické) tvoří obsah druhé hlavy Davidovičovy práce (str. 53-173). Hlava třetí (str.173-229) je věnována problematice třídní podstaty absolutismu v epoše monopolního kapitalismu. Samoděržaví jako problém obecný, jeho periodizace ve 20.století a jeho charakter je předmětem zkoumání hlavy čtvrté (str.229-248). Vztahem mezi absolutní carskou monarchií, jejím představitelem-carem a opozičními dumami se zabývá první část hlavy páté. Část druhá je pak věnována relací mezi samoděržavím a státně monopolistickým kapitalismem (str. 248-338).

V roce 1965 napsal F.I. Kaliničev, že dějiny státu a práva z období ruského imperia jsou dosud neprobádány (Kaliničev F.I., Gosudarstvenaja дума v period pervoj russkoj revoljuciji (1905-1907 gg.). Dokt. d iss., Moskva 1965, str. 86).